

“สลากกินแบ่งรัฐบาล” วาทกรรมความหวัง...ของคนเล่นหวย

“Government Lottery” discourse of hope...of lottery players

เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์^{1*}, เก็ดถวา บุญปรากฏ², อภิรักษ์ จันทวงศ์³, ธรรมบุญ บุญปรากฏ⁴,
อรัญญา ทิพย์อักษร⁵, อุทร ทิพย์อักษร⁶, นันทรัฐ สุริโย⁷ และนันทยารัตน์ สุริโย⁸

Jedsarid Sangkapan^{1*}, Kettawa Boonprakarn², Apirak Chanthawong³ Thammanoon
Boonprakarn⁴, Aranya Thipaksorn⁵, Uthorn Thipaksorn⁶, Nuntharat Suriyo⁷,
Nauthiyarat Suriyo⁸

¹ อาจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

¹ Lecturer, Dr., Faculty of Political Sciences, Hatyai University, Hat Yai District, Songkhla Province

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

² Assist Prof Dr., Faculty of Education Foundation and Liberal Arts, Hatyai University, Hat Yai District,
Songkhla Province

³ อาจารย์, วิทยาลัยประมงติณสูลานนท์ สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา

³ Lecturer, Tinsulanonda Fisheries College, Southern Vocational Institute of Agriculture, Songkhla

^{4,7,8} นักวิจัยอิสระ

^{4,7,8} Freelance Researcher

^{5,6} อาจารย์โรงเรียนบ้านทุ่งแสงทอง ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

^{5,6} Teacher of Ban Thung Sang Thong Primary School, Chumsang Sub-district, Nangrong District, Buriram
Province

*Corresponding author, E-mail: sapichai@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล 2) การบรรจุ
ความหมายของสลากกินแบ่งรัฐบาล 3) การเชื่อมโยงความเชื่อกับตัวเลข ความหวังของคนซื้อหวย 4) วาท
กรรมความหวังของคนซื้อคนขายหวย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ซื้อ ผู้ขายหวย
และประชาชนทั่วไป จำนวน 16 คน นำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ตีความตามประเด็น และสร้างข้อสรุป
ผลการวิจัยพบว่า 1) สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการพนันที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนานเกิดขึ้นราวสมัย
รัชกาลที่ 2 จากการที่คนจีนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย และนำหวยจับยี่กี เข้ามาเล่นในหมู่คนจีน
ด้วยกัน สมัยรัชกาลที่ 5 ได้กำเนิดลอตเตอรี่ไทยเป็นฉบับแรกฉบับละ 1 บาท จนปัจจุบันฉบับละ 80 บาท
2) สลากกินแบ่งรัฐบาลถูกนิยามความหมายในการช่วยพัฒนาประเทศและความหมายอื่นที่หลากหลาย
ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนให้คำนิยาม 3) การเชื่อมโยงความเชื่อกับตัวเลขความหวังของคนซื้อหวยได้จาก

ความฝัน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บ้ายทะเบียนรถที่เกิดอุบัติเหตุ และกลุ่มไลน์ที่ส่งเลขเด็ดเข้ามาให้
4) วาทกรรมความหวังของคนซื้อคนขายหวยนั้นคือการมุ่งไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้น การปลดหนี้ ความรวย
คำสำคัญ: ลีออตเตอรี่, วาทกรรมความหวัง, วาทกรรมความรวย, คนเล่นหวย

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the history of the government lottery, 2) the definition of the government lottery, and 3) the association of beliefs with numbers. The hope of the lottery buyer 4) The discourse of the hope of the lottery buyer. Qualitative research was used by in-depth interviews with buyers. Lottery sellers and the general public, 16 people, brought the information to classify, categorize, interpret according to the issue, and make a conclusion. The results of the research showed that 1) Government lottery is a gambling that has been in Thai society for a long time, occurring around the reign of King Rama 2, from the fact that Chinese people walked into Thailand. and bring the Yi Ki lottery come to play among the Chinese people together in the reign of King Rama V, the first Thai lotteries were born, one baht each, until now, 80 baht each. 2) Government lottery was defined as helping to develop the country. 3) Connecting beliefs and hope numbers of lottery buyers from dreams, beliefs in sacred things, car license plates that caused accidents, and line groups that send lucky numbers. 4) discourse of hopes of buyers Lottery salesman that is aiming for a better life, getting out of debt, getting rich.

Keywords: lottery, discourse of hope, discourse on wealth, lottery player

บทนำ

สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการพนันที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน จากหลักฐานข้อมูลของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2504) ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า หวยเกิดขึ้นในประเทศสยาม เมื่อราว พ.ศ. 2390 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีแหล่งที่มาจากประเทศจีน โดยหวยเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศจีนตรงกับสมัยพระเจ้าเตากวง พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์ใต้เซง และได้ถูกเผยแพร่มายังประเทศไทยจากชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในช่วงแรกการเล่นดังกล่าวมีชื่อว่า “ฮวยฮวย” หมายถึงการชุมนุมดอกไม้ เพราะเริ่มแรกเขียนตัวหวยเป็นรูปดอกไม้ นิยมเล่นในชุมชนชาวจีนเท่านั้น ต่อมาได้รับความนิยมในหมู่คนไทยและพัฒนามาเป็น “หวย ก,ข” ซึ่งเป็นการพนันอย่างหนึ่ง que ออกเป็นตัวหนังสือ เพื่อง่ายต่อการเล่นของคนไทย และถูกพัฒนาปรับเปลี่ยนจนกลายเป็น “สลากกินแบ่งรัฐบาล” ที่เรารู้จักกันในปัจจุบัน (อรพรรณ โปทอง, 2562)

คำว่า “วาทกรรม (discourse)” เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันหลากหลายในการใช้ การศึกษา วิธีวิทยาที่เรียกว่าการวิเคราะห์วาทกรรม ให้ความหมายของวาทกรรมว่าเป็นการศึกษาการใช้ภาษาและการให้ความหมายต่อชีวิตทางสังคมของมนุษย์ (Wetherell, 2001, p.3 อ้างถึงใน สามชาย ศรีสันต์, 2561) การศึกษาวาทกรรมในทางสังคมศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงการวิเคราะห์ภาษาที่อยู่ในรูปของตัวอักษร ถ้อยคำของการพูดหรือการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ของชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังหมายถึง เครื่องไม้ เครื่องมือ บริบทแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบของการพูด การเขียน หรือการส่งสาร (message) ที่สร้างความหมายให้กับสรรพสิ่ง วาทกรรมในความหมายนี้จึงมีความหมายกว้างกว่าตัวบท (text) ถ้อยคำไม่แค่เพียงตัวอักษร แต่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อ่านเพื่อค้นหาความหมาย (Grant, Keenoy and Oswick, 1998; Kress, 1995 อ้างถึงใน สามชาย ศรีสันต์, 2561) การวิเคราะห์วาทกรรมจึงมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การวิเคราะห์ รูปแบบ และการเปลี่ยนผ่านความหมายในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ แต่ความหมายวาทกรรมที่ถูกเขียนในงานของฟูโกต์ซับซ้อนมากไปกว่านั้น ฟูโกต์สนใจสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของการก่อรูปขึ้นก่อนจะมาเป็นวาทกรรมในฐานะที่เป็นระบบทางสัญลักษณ์ (สิ่งที่มีความหมาย) เป็นความคิดขึ้นเล็กขึ้นน้อยมารวมกันอย่างเป็นระบบ เป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง (object) ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งบ่งชี้แนะรูปแบบ วิธีการ ท่าทางของการพูด การเขียนสิ่งเหล่านั้น รวมทั้งเทคนิค วิธีการ เครื่องไม้เครื่องมือ ประกอบการพูด การเขียนที่ผลิตสร้างและสถาปนาระบบกฎเกณฑ์ รวมทั้งความคิด สิ่งเหล่านี้เมื่อมาเชื่อมต่อและเสนอตัวอย่างเปรียบเทียบ ได้กลายเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เฉพาะทางในที่สุด (Foucault, 1972 อ้างถึงใน สามชาย ศรีสันต์, 2561) วาทกรรมในความหมายนี้จึงเป็นทั้งความคิด ความรู้ เครื่องไม้ เครื่องมือ ที่มีอำนาจกำกับ ครอบงำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์และการแสดงออกดังที่วาทกรรมนั้นซึ่งบอกในอีก รูปแบบหนึ่ง ฟูโกต์เห็นว่า วาทกรรมมีลักษณะเป็นตัวแทน (representation) ที่มองไม่เห็น แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจ ได้รับการรับรองว่าเป็นความถูกต้อง โดยเรารับรู้และสัมผัสได้ผ่านภาษา จุดน่าสนใจของการศึกษาวาทกรรมแนวฟูโกต์จึงไม่ใช่ภาษา (Foucault, 1970 อ้างถึงใน สามชาย ศรีสันต์, 2561) แต่อยู่ที่ภาษาซึ่งกลายมาเป็นวาทกรรม เป็นวาทกรรมในฐานะที่เป็นภาพตัวแทน (representation)

ความหวังเป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต หากเราได้ตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งลงไป โดยมีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง ความหวังประกอบไปด้วยการมีอิสระในการตัดสินใจ ความหวัง (Hope) เป็นองค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาอีกประการหนึ่งที่เป็นพลังช่วยให้เราผ่านวันเวลาที่ยากลำบากในยามที่ต้องพบกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ผลการศึกษาที่ผ่านมาช่วยทำให้ ความหวัง (Hope) ที่เคยเป็นเรื่องลึกลับและมีความเป็นนามธรรมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น Snyder, Sympson, Michael, and Cheavens (2001) ได้อธิบายไว้ว่า ความหวังนั้นเป็นภาวะที่เกิดจากแรงกระตุ้นในทางบวกที่ต่างไปจากการมองโลกในแง่ดี (Optimism) การมีความหวังคือบุคคลต้องมีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและมีพลังใจในการหาทางที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ ในอดีตที่ผ่านมาความหวังนั้นเป็นสิ่งที่ลึกลับและมีความหมายน่าค้นหา ความหวังเป็นหัวข้อที่ได้ผ่านการคิดวิเคราะห์ ถกเถียงกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณ

ตำนานของความหวังพบได้แม้กระทั่งในตำนานการสร้างโลกของกรีกโบราณที่เล่าขานกันมาถึงความลึกลับของกล่องแพนโดรา (Pandora's box) ที่ถูกเปิดออกด้วยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ เป็นสาเหตุให้สิ่งเลวร้ายและภัยอันตรายนานัปการหลุดหนีออกมาได้ ก่อให้เกิดเรื่องเลวร้ายมาสู่มวลมนุษย์ในเวลาต่อมา จวบจนกระทั่งปัจจุบัน แต่ความหวังยังคงเป็นสิ่งเดียวที่ยังติดค้างอยู่ในกล่องปริศนานั้น ไม่สามารถหลุดหนีออกมาได้ ปลายปี 1990 นักวิทยาศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ (Social scientist) ได้พยายามทำการศึกษาเกี่ยวกับความหวังด้วยมุมมองพื้นฐานจากแนวคิดดั้งเดิมที่มีมาแต่โบราณ คิดค้นหาคำอธิบายที่ชัดเจนมากขึ้นและแสวงหาวิธีในการวัดความหวังในจิตใจของมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ และให้คำนิยามความหวังไว้ว่าเป็นการคาดการณ์ (Expectation) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายและสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต และยังมีบางแนวคิดได้ให้คำนิยามของความหวังว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อเรามีความเชื่อมั่นที่มีต่อตนเองว่าจะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ได้อย่างประสบความสำเร็จ (Edwards, 2009)

วาทกรรมความหวังในชีวิตของคนเรามีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น หวังที่จะมีชีวิตที่สุขสบาย หวังที่จะลืมตาอ้าปาก หวังที่จะร่ำรวยเงินทอง ความหวังเหล่านี้ได้มาโดยการทำงาน การเล่นหุ้น การเล่นแชร์ แสดงให้เห็นถึงพลวัตวาทกรรมความหวังที่ไหลเวียนอยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนานและกว้างขวาง ในขณะเดียวกันสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ผลิตซ้ำวาทกรรมความหวัง “รวย” ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ผู้ขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่นำเสนอภาพลักษณ์ของผู้ถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลมีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในชั่วข้ามคืน และถูกผลิตซ้ำโดยผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วยเช่นกัน แต่ละอย่างมีรูปแบบวาทกรรมของความหวังความรวยที่แตกต่างกัน ในส่วนของวาทกรรมความหวังที่ต้องการรวยจากสลากกินแบ่งรัฐบาล จึงเป็นวาทกรรมความหวังของความรวยที่แตกต่างจากวาทกรรมความรวยอื่น ๆ ที่กล่าวในข้างต้น เพราะสลากกินแบ่งรัฐบาลมีขบวนการสร้างวาทกรรมความหวังให้เกิดพลังทางบวกที่ต้องการให้เกิดความรวยแบบฉับพลันทันที โดยสังเกตได้จากการที่ผู้จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลมีการนำเสนอการขายผ่านคำพูดที่ว่า “พรุ่งนี้รวย วันนี้รวย” เป็นการแสดง ถึงวาทกรรมความรวยในรูปแบบที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย ไม่ต้องรอนานเหมือนกับการสะสมทุนผ่านการทำงานหรือลงทุนแต่อย่างใด ซึ่งทำให้ชาวบ้านทุกชนชั้นหันมาซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะชุดเครื่องมือนี้คือสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ครอบงำคนในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นปัญหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ที่ปรากฏให้เห็นจากสื่อต่าง ๆ แต่การนำเงินที่ได้จากการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลไปพัฒนาประเทศไม่ได้ให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างชัดเจน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าสลากกินแบ่งรัฐบาล มีความเป็นมาอย่างไร สลากกินแบ่งรัฐบาล ถูกนิยามความหมายอย่างไร การเชื่อมโยงความเชื่อกับตัวเลข ความหวังของคนซื้อหวย และคนซื้อคนขายหวยเหล่านี้มีวาทกรรมเกี่ยวกับความหวังอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ และเป็นความรู้ไม่ให้ประชาชนถูกมอมเมาในสิ่งที่เกินความคาดหวัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล
2. เพื่อศึกษา “การบรรจุความหมาย” ของสลากกินแบ่งรัฐบาล
3. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงความเชื่อกับตัวเลข ความหวังของคนเล่นหวย
4. เพื่อศึกษาวาทกรรมความหวังของคนเล่นหวย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ตำบลทุ่งรี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีความสำคัญ คือ เป็นพื้นที่เมืองที่ใกล้สถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีร้านขายหวยเกิดขึ้นมากมาย บางร้านใช้ชื่อว่าล็อตเตอรี่ นอกจากนั้นยังพบว่า บริเวณตลาดเช้า ริมนถนนใกล้สถาบันการศึกษาเป็นพื้นที่สำหรับจับจ่ายใช้สอยอาหารการกิน นักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนต่างมาที่ตลาดแห่งนี้ เพื่อซื้ออาหารเช้า นอกจากอาหารแล้วยังมีล็อตเตอรี่ที่แม่ค้ายื่นขายอยู่ริมถนน และหน้าร้านสะดวกซื้อทุกวัน
2. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มคนซื้อ และคนขายที่มีทั้งกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ กลุ่มแม่บ้าน พ่อบ้าน ประชาชนทั่วไปที่นิยมซื้อหวยหรือล็อตเตอรี่เป็นประจำ จำนวน 16 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาของหวยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาล การนิยามความหมายของคนเล่นหวย เหตุผลของการซื้อหวย การได้เลขเด็ด ความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขการตีความหมายจากสถานการณ์ต่าง ๆ เชื่อมโยงกับตัวเลข ความหวังของการเล่นหวยทั้งของคนซื้อ คนขาย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหวยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาล สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็น ตีความสร้างข้อสรุป นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล

“หวย”เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ข้อมูลจากหอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ อธิบายไว้ว่า จุดเริ่มต้นของการเล่นหอยนั้น เกิดขึ้นราว ๆ 1,300 ปีก่อน สำหรับในประเทศไทยมีหลักฐานว่า “หวย” น่าจะเกิดขึ้นราวสมัยรัชกาลที่ 2 จากการที่คนจีนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย และนำหอยจับยี่กี เข้ามาเล่นในหมู่คนจีนด้วยกัน เมื่อเจ้ามือได้กำไรจากการเล่นหอยแล้ว ก็จะนำเงินมาบริจาคให้วังหลวง จนเกิดตำแหน่งขุนบาลหอยขึ้น หลังจากนั้นปี 2417 สมัยรัชกาลที่ 5 จึงถือกำเนิดล็อตเตอรี่ไทยเป็นฉบับแรก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมทหารมหาดเล็ก ออกลอตเตอรี่เป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาเพื่อนำรายได้ไปช่วยชดเชยค่าใช้จ่ายแก่พ่อค้าต่างชาติที่นำสินค้ามาแสดงในการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ตึกกองคาเตีย ในพระบรมมหาราชวัง และผู้ที่นำเข้ากลไกการผันรายได้ จากประชาชนผู้รัฐขึ้นนี้ ก็คือที่ปรึกษาชาวอังกฤษ ชื่อ นายเฮนรี อลาบาสเตอร์ (Henry Alabaster 1836 – 1884) ภายหลังได้รับ พระราชทานนามสกุล “เศวตศิลา” โดยเฮนรีเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการออกลอตเตอรี่ ได้มีการศึกษาและทำตามวิธีการของชาวยุโรป หวยเริ่มพิมพ์ครั้งแรก 20,000 ฉบับ ราคาฉบับละ 1 ตำลึง หรือ 4 บาท โดยรางวัลที่ 1 จะได้รับเงินรางวัล 100 ชั่ง เท่ากับราว 8,000 บาท ในปัจจุบัน รางวัลที่ 2 ได้รับ 50 ชั่ง หรือราว 4,000 บาท รางวัลที่ 3 ได้รับ 25 ชั่ง หรือ 2,000 บาท (สายพิณ ศุภทรมงคล, 2555) การออกลอตเตอรี่ครั้งที่ 2 นั้น ล่วงเลยมาอีกครั้งในปี 2460 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ออกสลากลอตเตอรี่ของสภารักษาชาติแห่งประเทศไทย จำหน่ายใบละ 5 บาท โดยมีเงื่อนไขการจ่ายเงินรางวัลเป็นสัญญาเงินกู้ของคณะกู้เงินในการสงคราม โดยมีสภารักษาชาติแห่งประเทศไทย สาขากรุงเทพฯ เป็นผู้ลงนามและมีประเทศสหพันธรัฐมลายู เป็นผู้ค้ำประกัน

ต่อมาในปี 2466 เป็นการออกลักษณะพิเศษ คือ ลอตเตอรี่เสือป่าล้านบาท (ภาพที่ 1) ในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อนำรายได้ไปบำรุงกองเสือป่าอาสาสมัครที่ทรงตั้งขึ้น หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองสลากระราชทานได้เปลี่ยนเป็น ล็อตเตอรี่รัฐบาลสยาม และจำหน่ายในปี 2476 รัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายที่จะลดการจัดเก็บเงินรัชชูปการ หรือเงินที่เรียกเก็บจากชายไทยที่ไม่ต้องรับราชการทหาร ทำให้รัฐขาดรายได้ส่วนนี้ไป รวมถึงเพื่อนำรายได้ไปใช้จ่ายในด้านการศึกษาและพยาบาล โดยให้กรมสรรพากรเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีการพิมพ์ออกจำหน่ายทั้งหมด 1 ล้านฉบับ ฉบับละ 1 บาท โดยใน 1 ปีจะออกรางวัล 4 งวด (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 1 ซ้ายล็อตเตอรี่ลักษณะพิเศษ เสือป่าล้านบาทในสมัยรัชกาลที่ 6 ขวาลอตเตอรี่รัฐบาลสยาม
ที่มา: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก

ภาพที่ 2 ลอตเตอรีพิเศษรัฐบาลสยาม ฉบับละ 2 บาท
ที่มา: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก

ขณะเดียวกันในปี 2477 ปีต่อมาคณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้กระทรวงมหาดไทยออกสลากบำรุงเทศบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินไปบำรุงกิจการทางเทศบาล ทั้งนี้กำหนดว่าหากเดือนไหนออกสลากให้คงจำหน่ายสลาก โดยเริ่มจำหน่ายงวดแรกเดือน พ.ย.2478 และเริ่มออกสลากเดือน เม.ย.2479 ทั้งหมด 500,000 ใบ ฉบับละ 1 บาท ก็มีการออกสลากมาเรื่อย ๆ (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก) ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สลากกินแบ่งงานปีใหม่ พ.ศ.2482 ฉบับละ 1 บาท
ที่มา: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก

ปี 2482 คือยุคที่มีการดำเนินการสลากกินแบ่งรัฐจริงจัง (ภาพที่ 4) รัฐบาลพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้ออนย้ายกิจการสลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากบำรุงเทศบาล ให้มาสังกัดกระทรวงการคลัง และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ซึ่งประธานกรรมการคนแรกคือ พระยาพรหมทัตศรีพิลาส หลังจากนั้น

ปี 2494 ได้ตั้งกองการพิมพ์เพื่อพิมพ์สลากเอง หลังจากนั้นก็มีการออกสลากเรื่อยมา และมีการปรับราคาเพิ่มขึ้น เช่น 2 บาท 3 บาท 4 บาท 6 บาท 10 บาท 20 บาท

ภาพที่ 4 สลาก ฉบับละ 20 บาท 50 บาท และ 100 บาท
ที่มา: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก

ปี 2546 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้มีการออกรางวัลแบบเลขท้าย 3 ตัว และ 2 ตัว เพื่อมาแก้ปัญหาหวยใต้ดินและปัญหาการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา โดยเริ่มมีการจำหน่ายงวดแรก 1 ส.ค.-16 พ.ย.2549 รวมทั้งหมด 8 งวด (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 สลากกินแบ่งรัฐบาลยุคปัจจุบัน ฉบับละ 100 บาท
ที่มา: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ก

ตั้งแต่วันที่ 1 ก.ย. 2560 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ปรับปรุงและขนาดของสลาก โดยจากเดิมเป็นจำหน่ายเป็นคู่ ราคาคู่ละ 80 บาท หรือฉบับละ 40 บาท ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นฉบับเดียว ราคา 80 บาท ซึ่งเงินรางวัลขณะนี้คือ (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562ข)

รางวัลที่ 1 ออก 1 ครั้ง เงินรางวัล 6,000,000 บาท

รางวัลข้างเคียงรางวัลที่ 1 คือรางวัลที่เลขตัวสุดท้ายของรางวัลที่หนึ่ง มากกว่าหรือน้อยกว่า 1 หลัก มี 2 รางวัล เงินรางวัล 100,000 บาท

รางวัลที่ 2 ออก 5 ครั้ง เงินรางวัล 200,000 บาท

รางวัลที่ 3 ออก 10 ครั้ง เงินรางวัล 80,000 บาท

รางวัลที่ 4 ออก 50 ครั้ง เงินรางวัล 40,000 บาท

รางวัลที่ 5 ออก 100 ครั้ง เงินรางวัล รางวัล 20,000 บาท

รางวัลเลขหน้า 3 ตัว ออก 2 ครั้ง เงินรางวัล 4,000 บาท

รางวัลเลขท้าย 3 ตัว ออก 2 ครั้ง เงินรางวัล 4,000 บาท

รางวัลเลขท้าย 2 ตัว ออก 1 ครั้ง เงินรางวัล 2,000 บาท

ปรากฏการณ์แต่ละยุค สลากกินแบ่งรัฐบาลถูกให้ความหมายที่แตกต่างหลากหลายจากการเปลี่ยนผ่านจากหวยจับยี่กีที่เล่นในหมู่คนจีนซึ่งเมื่อเจ้ามือได้กำไรจากการเล่นหวยแล้ว ก็จะนำเงินมาบริจาคให้วังหลวง จนเกิดตำแหน่งขุนบาลหวยขึ้น ในปี 2466 รัชกาลที่ 5 ถือกำเนิดลอตเตอรี่และถูกให้ความหมายเพื่อนำรายได้ไปบำรุงกองเสือป่าอาสาสมัครที่ทรงตั้งขึ้น หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองสลากระราชทานได้เปลี่ยนเป็น ล็อตเตอรี่รัฐบาลสยาม และจำหน่ายในปี 2476 รัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายที่จะลดการจัดเก็บเงินรัชชูปการ หรือเงินที่เรียกเก็บจากชายไทยที่ไม่ต้องรับราชการทหาร ทำให้รัฐขาดรายได้ส่วนนี้ไป รวมถึงเพื่อนำรายได้ไปใช้จ่ายในด้านการศึกษาและพยาบาลจน ส่วนในปี 2477 พบว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลถูกนิยามความหมายเพื่อนำเงินไปบำรุงกิจการทางเทศบาล ยุคปัจจุบันการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลมีผลประโยชน์มากมายแอบแฝง สลากกินแบ่งรัฐบาลจึงเป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างวาทกรรมความหวังให้กับคนในสังคมไทย

2. “การบรรจุความหมาย” ของสลากกินแบ่งรัฐบาล

2.1 สลากกินแบ่งรัฐบาลกับการ “ช่วยราษฎร์ เสริมรัฐ ยืนหยัด ยุติธรรม”

สลากกินแบ่งรัฐบาลหนึ่งไปไม่เพียงเป็น กระดาษธรรมดาทั่วไป เพราะได้บรรจุความหมายทางสังคมต่าง ๆ ไว้มากมาย งานเขียนของ Blumer (1969 อ้างถึงใน พสุนิต สารมาศ, 2545) จากหนังสือ Symbolic Interactionism อธิบายไว้ว่า วัตถุสิ่งของไม่มีความหมายในตนเอง แต่ความหมายจะถูกนิยามและแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยแต่ละความหมายจะถูกโยงเข้ากับการกระทำรูปแบบหนึ่ง และขึ้นอยู่กับการปฏิสังสรรค์ทางสังคม เช่นเดียวกับการเกิดขึ้นของสลากกินแบ่งรัฐบาลหนึ่งฉบับได้บรรจุความหมายของการพัฒนาประเทศไว้หลากหลาย เป็นต้นว่า “ช่วยเหลือรัฐบาล ในการนำเงินเข้าไปบำรุงรักษาประเทศ” “ทำบุญผ่านการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล” “ช่วยราษฎร์ เสริมรัฐ ยืนหยัด ยุติธรรม”

“ผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ” และ “สลากสร้างสรรค์..... เพื่อสังคม” (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2562) สะท้อนให้เห็นว่าการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ไม่ใช่เพียงเพื่อความหวังส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบทุนนิยม และกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจ การเมืองร่วมด้วย (หยาดฝน ธัญโชติกานต์, 2557 อ้างถึงใน อรพรรณ โพทอง, 2562)

จากการศึกษาพบว่าเงินที่ ‘ถูกกิน’ ถูกส่งให้รัฐบาลเพื่อนำไปพัฒนาประเทศ 175,374 ล้านบาท คิดเป็น 19.28 % ของยอดขายสลากทั้งหมด ที่เหลือแบ่งให้ตัวแทนจำหน่าย ยี่สิบ คนขายหวยทั่วไป มูลนิธิ องค์กรการกุศล ฯลฯ และแบ่งเป็นค่าดำเนินงานของกองสลากฯ อีกประมาณ 27,577 ล้านบาท ที่เหลืออีก 679 ล้านบาท สำนักงานสลากฯ เก็บเข้า ‘กองทุนสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อพัฒนาสังคม’ ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีบางคนตั้งข้อสังเกตว่า รัฐบาลได้อธิบายที่ไปของสลากกินแบ่งรัฐบาลไว้ว่า รายได้ที่ได้มาก็เอามา “คืน” ให้ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั้งสิ้น ด้านทุนการศึกษา สร้างโรงพยาบาล สนามกีฬา โครงการหลวง ฯลฯ

ปี 2562 ส่งรายได้จากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลเข้ารัฐกว่า 41,916 ล้านบาท ปี 2563 นำส่ง 46,598 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 11.17% ปี 2564 ล่าสุดนำส่ง 51,124 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 9.71% เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส 2019 (Covid-19) แต่รายได้จากการขาย “หวย” หรือ “สลากกินแบ่งรัฐบาล” ในช่วงปี 2563 - 2564 ไม่ได้ลดลงกลับเพิ่มในอัตราเฉลี่ยถึง 10% ต่อปี นั่นก็หมายความว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ถูกบรรจุความหมายให้กับการ “ช่วยราษฎร์ เสริมรัฐ ยืนหยัด ยุติธรรม” นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลยังได้ให้ทัศนคติในการที่สลากกินแบ่งรัฐบาลถูกนิยามความหมายว่าเป็นการพัฒนาประเทศ ไว้ดังนี้

“...ซื้อมันก็เรียกว่าสลากกินแบ่งรัฐบาล ถ้าเราได้กินเราก็ต้องแบ่งรัฐบาล ส่วนใหญ่เราซื้อเราก็ให้รัฐบาลหมดเลยเพราะไม่เคยถูกเลย...เขาจะเอาไปพัฒนาประเทศก็ไม่ว่าจะพัฒนาอย่างไรไม่เคยเห็นเขียนไว้...” (ตุ้ย, สัมภาษณ์วันที่ 10 มกราคม 2565)

“...ไม่เคยเห็นเขียนไว้ว่าจะสลากกินแบ่งรัฐบาลจะเอาไปพัฒนาประเทศตอนไหน ไม่มีการประกาศว่าถนนเส้นนี้สร้างโดยสลากกินแบ่งรัฐบาล...” (แบงค์, สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2565)

“...ก็แล้วแต่เขาจะเอาไปไหน เราก็ไม่รู้หรอก ประชาชนคนธรรมดาที่มีความหวังอยู่กับ หวยอยากได้เงินมากินมาใช้ ส่วนที่เขาบอกว่าจะเอาไปช่วยเขาก็ไม่เห็นมีประกาศไว้เลย ว่าความช่วยเหลือมาจากสลากกินแบ่งรัฐบาล ก็เลยไม่ค่อยรู้เรื่อง...” (อ้อก้า, สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2565)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ถูกนิยามความหมายว่าเป็นการนำเงินตราที่ได้มาพัฒนาประเทศ แต่โดยความเป็นจริงแล้วคนเล่นหวยไม่ได้สนใจในคำโฆษณาในลักษณะแบบนั้น แต่ที่สนใจเล่นหวยเนื่องจากยังมีความหวังที่จะได้มีเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 6 ร้านค้าที่จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 20 มีนาคม 2565

2.2 “เล่นหวยรายเบอร์” การนิยามความหมายถึงความหวัง และความรวย

สลากกินแบ่งรัฐบาลหนึ่งฉบับได้มาพร้อมกับเงินรางวัล 6 ล้านบาท รวมทั้งการถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลรางวัลที่ 1 ทำให้เกิดแรงจูงใจในการยอมจ่ายเงิน 100 บาท เพื่อเป็นการลงทุน ถึงแม้รัฐบาลจะประกาศให้ขาย 80 บาทก็ตาม แต่โดยความเป็นจริงผู้ซื้อจะต้องจ่ายใบละ 100 บาท และถ้าเป็นการรวมชุดจะยิ่งต้องซื้อแพงมากขึ้นไปอีก ตรงกันข้ามกับซื้อสิ่งของใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งหากเราซื้อจำนวนมากราคาจะลดลง แต่ถ้าเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลถ้าซื้อตัวเลขตัวเดียวที่มีหลายใบเรียกว่าสลากรวมชุดจะยังมีราคาแพงมากขึ้นเป็นหลายเท่า แต่คนก็ยอมจ่าย ผู้คนต้องการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลเพียงเพราะต้องการช่วยเหลือประเทศ บำรุงงบประมาณ จากคำโฆษณาของกองสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือแท้จริงแล้วผู้คนไม่ได้สนใจกับการช่วยเหลืองบประมาณเพื่อพัฒนาประเทศ แต่เพราะคำโฆษณาของกองสลากกินแบ่งรัฐบาลกับจำนวนเงินรางวัลดังกล่าว ได้ทำให้ความร่ำรวยจากการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลกลายเป็นความหวัง และความหวังที่จะรวยดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในทุกหนทุกแห่ง

ภาพที่ 7 สลากกินแบ่งรัฐบาลซั่มมือรวมชุด 2 ใบ 200 บาท และแยกขายฉบับละ 100 บาท
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 20 มีนาคม 2565

นอกจากนี้การเกิดขึ้นของวาทกรรมความหวัง ที่เกิดจากแรงจูงใจของการรวยทางลัดจากการถูกลอตเตอรี่สลากกินแบ่งรัฐบาล มีความเชื่อมโยงกับความ เชื่อในตัวเลขอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแตกต่างจากวาท

กรรมความรวยอื่น ๆ ที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ แต่อย่างไรก็ตาม สามารถพบได้จากคำกล่าวที่ว่า เป็นการผลิตซ้ำการนำตัวเลขเข้ามา มีความสัมพันธ์กับชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้ตัวเลขรอบตัวสามารถนำพามาซึ่งความหวังความร่ำรวย และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นตัวเลขจากความฝัน โดยมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องความโชค ดี บุญ วาสนา ซึ่งสลากกินแบ่งรัฐบาลถูกผลิตขึ้นมาให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกทำให้ไม่เป็นการพนัน สามารถซื้อได้โดยไม่ผิดศีลธรรมเพราะเป็นการเสี่ยงโชคที่ถูกกฎหมาย และยังมีส่วนในการช่วยชาติ โดยเมื่อถูกรางวัล สลากกินแบ่งรัฐบาลสามารถรับเงินรางวัลได้ตามที่กำหนด ผู้คนจึงนิยมเข้าถึงความรวยจากการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มากกว่า เพราะถูกกำหนดให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย ถูกศีลธรรมและได้เงินรางวัลแน่นอนในจำนวนมากที่นำมาซึ่ง “การเปลี่ยนแปลงชีวิตได้ในชั่วพริบตา” ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...ซื้อหวยรัฐดีกว่าไม่ถูกจับ เห็นบางคนถูกหลายใบเป็นเลขชุด ส่วนใหญ่แล้วคนแถวภาคอีสานจะถูกหวยมากกว่าภาคใต้ เผลอ ๆ ได้เงินเป็นล้าน...” (ชัย, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565)

“...เคยได้ยินนะสามล้อถูกหวยรวยเป็นล้าน โชคดีเป็นบ้า ไม่รู้ว่าได้เลขเด็ดมาอย่างไร ถ้าถูกหวยจะได้ปลดหนี้สักทีอย่างน้อยก็ได้ปลูกบ้านใหม่ด้วย...” (เล็ก, สัมภาษณ์วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2565)

“...วันก่อนเจ้าอาวาสวัดที่นครพนมถูกหวยรางวัลที่ 1 เอาเงินแจกชาวบ้านกัน สาธุ ได้กุศล อยากถูกเลขเหมือนคนอื่นบ้าง ไม่ถึงวันก็รวยล้นฟ้าได้จับเงินล้าน...” (ยายละไม, สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2565)

“ถ้าถูกหวยนะ จะเอาเงินไปซื้อของจำเป็น เอาไว้ให้ลูกเรียนหนังสือ เอาไว้ซื้อของใช้เปิดร้านขายข้าวแกง” (สุพร, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2565)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเล่นหวยสามารถทำให้คนรวยชั่วข้ามคืนได้ดีกว่าทำงานอย่างอื่น สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่คิดว่าเป็นการพนันหรือการมอมเมา แต่เป็นเพราะรัฐบาลทำให้เกิดความหวัง หวังว่าจะรวย หวังว่าจะปลดหนี้สิน

3. การเชื่อมโยงความเชื่อกับตัวเลข ความหวังของคนเล่นหวย

3.1 เลขในใจ ความฝัน ความเชื่อ กับความหวัง

คนเล่นหวยและเลือกซื้อหวยส่วนหนึ่งจะเลือกซื้อเพราะความฝัน และเป็นฝันที่สะดุดใจ ตื่นมาyingเอาเก็บมาคิด และต้ออกเป็นตัวเลข บางคนก็ฝันถึงบ้านที่เคยอยู่แล้วบ้านถูกไฟไหม้ บางคนฝันว่าได้ขับรถไปเที่ยว ตื่นมาก็จะตีเป็นตัวเลข ไปดูเลขท้ายรถ ซื้อตามเลขรถที่ตนเองฝันถึง บางคนซื้อตามเลขที่

บ้าน บางครั้งเลขที่บ้านก็ออก เลขรถก็ออกแต่ไม่ได้ซื้อ บางคนก็ซื้อตามเลขรถที่เกิดอุบัติเหตุดูจากโทรศัพท์ที่ออกข่าว แต่พอจะซื้อตามกลับไม่ถูก ก็คิดว่าดวงไม่มี ไม่มีโชควาสนา บางคนบอกว่าไม่ได้ฝัน แต่ซื้อตามคนอื่น หรือคิดเลขไว้ในใจว่าอยากจะซื้อเลขอะไร บางทีไปที่วัดก็จะมีต้นตะเคียนที่ทางวัดวางไว้ชาวบ้านก็จะเอาแป้งไปโรยที่ต้นตะเคียนแล้วก็ดูเพื่อให้ออกมาเป็นตัวเลข ซึ่งแต่ละคนที่ดูก็จะมีมุมมองที่แตกต่างกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“...เลขที่ได้ส่วนใหญ่ก็คิดไว้ในใจว่าอยากจะซื้อเลขอะไร เราชอบเลขไหนก็ซื้อเลขนั้นเลย ...” (ต่วย, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2565)

“...เลขที่มาหาซื้อนะเลข 39 แต่ซื้อแผงไหนก็ไม่มี มีแต่ 38 ฝันตามเลขที่บ้านตามมาหลายงวดแล้วไม่ถูกสักทีวันนี้ขอตามอีก...” (น้อย, สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2565)

“...เมื่อคืนวันไม่ค่อยดีฝันว่าขับรถไปแล้วมันก็วิ่งวน ๆ อยู่อย่างนั้นไม่ถึงสักที พอตื่นขึ้นมา ก็ไปหาซื้อเลขป้ายทะเบียนรถ...” (เดือน, สัมภาษณ์วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2565)

“...ไปวัดเจตีย์ไอ้ไข่มมา ไปดู ๆ ที่ต้นตะเคียนได้เลขมากันหลายตัวก็กะว่าจะซื้อทุกตัว...” (นิกร, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2564)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การได้มาซึ่งตัวเลขส่วนใหญ่ที่พบคนเล่นหวยจะได้จากความฝัน ความเชื่อ การหาตัวเลขจากต้นไม้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีคนให้ความเคารพศรัทธา และบางครั้งก็จะตามเลขที่บ้าน และป้ายทะเบียนรถของตัวเองซึ่งเป็นเลขที่มีในใจของคนเล่นหวย

3.2 เลขเด็ดในสื่อทีวี และการบอกใบ้เลขเด็ดทางโทรศัพท์

เจ้าของร้านขายลอตเตอรี่ได้เอาเลขเด็ดจากโทรศัพท์ให้ผู้วิจัยดูว่ามีเลขที่เขาส่งมาเป็นเลขเด็ด ส่วนใหญ่ก็จะขายหมด แต่ตนเองเก็บลอตเตอรี่ไว้ 1 ใบ มีเลข 999 เพื่อมันจะพลุกออก การเล่นหวยแม้แต่คนขายก็ยังมีติดตามความเคลื่อนไหวของตัวเลขเด็ดทางโทรศัพท์มือถือ ทางไลน์ที่เขาส่งต่อกันมา บางคนก็จะนั่งจดเลขป้ายทะเบียนรถที่มีในข่าวจากสถานีโทรทัศน์ว่าป้ายทะเบียนรถที่เกิดอุบัติเหตุแล้วคนเสียชีวิตจำนวนมาก เพื่อนำมาซื้อหวย อย่างเช่น ป้าหนูย (สัมภาษณ์วันที่ 17 มีนาคม 2565) จะนั่งจ้องทีวีทั้งวันเวลามีข่าวอะไรที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุก็จะจดป้ายทะเบียนรถ บางทีถ้ามีข่าวที่บ้านนั้นมีตัวเงินตัวทองทางผู้ประกาศข่าวจะบอกบ้านเลขที่ ป้าหนูยก็จะจดเอาไว้และจะเดินไปซื้อหวยที่ตลาดตอนเช้า คนขายหวยก็ได้เลขเด็ดมาจากกลุ่มไลน์ที่เป็นเครือข่ายกันอยู่ดังคำสัมภาษณ์ “...เนี่ยเขามีเลขเด็ดส่งมาให้ทางไลน์..คนขายเปิดมือถือให้ผู้วิจัยดู แล้วบอกเขาส่งมาให้.” (คนขายหวย, สัมภาษณ์วันที่ 17 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 8 เลขเด็ดที่ถูกส่งมาทางไลน์ในโทรศัพท์มือถือของผู้ชาย
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 17 มีนาคม 2565

4. วาทกรรมความหวังของคนเล่นหวย

ประมาณวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน คือ วันแห่งความหวังหรือวันสู่เส้นทางรวยของคอหวย หรือวันที่นักแก๊งกำโรสลากกินแบ่งรัฐบาลจะตั้งตาลุ้นเลขเด็ดกันอย่างคึกคัก

4.1. ความหวังของคนขาย

หลายคนอาจมองว่าการซื้อขายลอตเตอรี่นั้นมีโอกาสถูกรางวัลยากมาก ต้องซื้อถึง 100 บาทต่อเลขที่อยากได้ ยิ่งคนที่มิเลขในใจหลายตัว ต้องซื้อหลายใบ กลายเป็นว่าการลงทุนกับลอตเตอรี่อาจเป็นเรื่องไม่คุ้มค่า แต่คนที่เสี่ยงมากกว่าคนซื้อหวยคือคนขาย ซึ่งมีความหวังว่าจะขายหวยได้หมด ถ้าขายไม่หมดหมายถึงกระดาษที่เหลืออยู่ราคาใบละ 100 บาท นั่นหมายถึงต้นทุน และเงินที่ใช้เลี้ยงชีพที่ต้องขาดทุน หากที่เหลืออยู่ถูกรางวัลก็จะได้ แต่ส่วนใหญ่ไม่ถูกทำให้คนขายหวยต้องอยู่ในความเสี่ยงดังกล่าว สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“..ขายไม่หมด ก็ลุ้นเอง อาจจะถูกก็ได้ ถ้าไม่ถูกก็ขายไป”

“...ถ้าไม่ขายก็ไม่มีเงินใช้ พี่เอาสักใบไหมคะ” (ป้าคนขายร้องเรียกให้ผู้วิจัยช่วยซื้อลอตเตอรี่)

ภาพที่ 9 ผู้ขายเร่ลอตเตอรี่

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 17 มีนาคม 2565

4.2. ความหวังของคนเล่นหวย : หวังรวย หวังปลดหนี้ หวังซื้อเครื่องมือประกอบอาชีพ

ความหวังของคนเล่นหวยมีหลากหลายประเด็น ความหวังของคนหาเช้ากินค่ำจากการสัมภาษณ์ พบว่า หากได้เงินจากการซื้อหวยเขาจะนำเงินเหล่านั้นมาซื้อเครื่องมือในการประกอบอาชีพ นำมาใช้หนี้ นำมาซื้อบ้านที่อยู่อาศัย นำเงินมาเก็บไว้กินยามแก่เฒ่า ความหวังของมนุษย์เงินเดือนคืออยากปลดหนี้ มีบ้านมีรถยนต์ขับ และอยากร่ำรวยเหมือนคนอื่น เงินรางวัลที่ได้จากหวย กลายเป็นเงินก้อนที่ลอยอยู่ในอนาคตและอากาศ จับต้องไม่ได้ แต่หวังว่าสักวันต้องเข้ามาในชีวิต ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“ถ้าถูกหวยนะอย่างแรกก็คงใช้หนี้ให้หมดก่อน” (ป้าแห้ว, สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2565) คำตอบของคุณลุงคุณป้า ที่วางเป้าหมายไว้ว่าถูกหวยรางวัลที่ 1 แล้วจะเอาเงินไปทำอะไร นอกนั้นก็ไม่มีแผนเรื่องซื้อบ้าน ซื้อรถ และเอาเงินไปลงทุนเพื่อต่อยอดธุรกิจ

“...วันหนึ่งซื้อได้ 1 ใบ ไป 15 วันก็ได้มา 15 ใบ เงินที่ซื้อก็เป็นเงินที่รัฐให้เงินสวัสดิการคนแก่...หมดเงินไปเยอะแต่ถือว่าถ้าถูกก็จะดี...อยากจะถูกหวย ลูก ๆ มันบอกว่าวันนี้กินผัดเผ็ดตลอดเตอรีใหม่...ไอ้เราแก่แล้วก็อยากได้เงินมาจับจ่ายใช้สอย อยากมีบ้านอยู่หลังใหญ่ ๆ...” (ป้ามาย, สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2565)

“...ป้าหาเช้ากินค่ำ จะหาเงินก้อนได้จากไหน จะซื้อรถเข็นมาขายของสักคันป้าก็ต้องคิดแล้วคิดอีก เอาเงินมาซื้อหวย ก็ยังพอได้หวังบ้างว่าจะมีเงินก้อนเข้ามา...” (ป้าน้อง, สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2565)

“อยากรวยมีเงินเยอะ ๆ จะได้ไปเที่ยวไกล ๆ ต่างประเทศ” (ลุงชาย, สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 10 คนเล่นหวยกำลังเลือกซื้อลอตเตอรี

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 17 มีนาคม 2565

สรุปและอภิปรายผล

สลากกินแบ่งรัฐบาลในสังคมไทยมีมาอย่างยาวนาน ซึ่งเรียกกันติดปากว่าหวย เป็นการตั้งขึ้นเพื่อให้รายได้ที่มาจากกาจำหน่ายหวยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย และไม่เป็นการพนัน ไม่เพียงเท่านั้นการซื้อขายหวยยังเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถนำเงินมาพัฒนาประเทศชาติได้อีกทางหนึ่ง แต่สิ่งหนึ่งที่มองเห็นเชิงประจักษ์ในสังคมไทยนั่นคือ การสร้างวาทกรรมของรัฐบาล และคนอื่น ๆ ในสังคมต่างมองว่าหวยเป็นวาทกรรมความหวังสำหรับคนทั้งประเทศ จ่ายเงินเพียงนิดเดียวสามารถรวยได้ในชั่วข้ามคืน จึงทำให้บางคนถึงแม้จะไม่มีเงิน เป็นคนหาเช้ากินค่ำ ก็ยังเจียดเงินไปเล่นหวย เพราะมีความหวัง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Snyder, Sympson, Michael and Cheavens (2001) ได้อธิบายไว้ว่าความหวังนั้นเป็นภาวะที่เกิดจากแรงกระตุ้นในทางบวก การมีความหวังคือบุคคลต้องมีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและมีพลังใจในการหาทางที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ ในขณะที่การซื้อขายในทัศนะของหลายคนเป็นสิ่งไม่ดี ไม่มีเหตุผล แต่ถึงกระนั้น การเล่นหวยก็ไม่ถึงกับเป็นความชั่วร้ายอย่างการจี้ ปล้น ข่า คน แต่การซื้อขาย สลากเป็นการพนันชนิดหนึ่ง การที่อธิบายมุขเป็นกิจที่ทำแล้วสนุก (pleasurable) และใคร ๆ ก็ทำกัน (popular) ส่งผลให้ทั้งเจ้ามือและผู้เล่น เกิดอาการอ้าอึ้งกำกั่ง (moral ambivalence) พูดไม่ได้เต็มปากเต็มคำ ว่า เช่น ซื้อหวยไม่ดีนะ ไม่ดีแล้วทำไมคนซื้อกันเยอะ หรือซื้อหวย ถูกหวยกิน แล้วทุกข์ แต่ตอนหวยออกนี่มันสนุก ตื่นเต้น มีลุ้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากแต่ละความหมายจะถูกโยงเข้ากับการกระทำรูปแบบหนึ่ง และขึ้นอยู่กับการศึกษาทางสังคม การเกิดขึ้นของสลากกินแบ่งรัฐบาลหนึ่งฉบับได้บรรจุความหมายของการพัฒนาประเทศไว้ วาทกรรมแนวฟูโกต์จึงไม่ใช่ภาษา (Foucault, 1970 อ้างถึงใน สามชาย ศรีสันต์, 2561) แต่อยู่ที่ภาษาซึ่งกลายมาเป็นวาทกรรม เป็นวาทกรรมในฐานะที่เป็นภาพตัวแทน (representation) ดังนั้นวาทกรรมความหวังในการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลของคนซื้อหรือคนขาย หรือแม้แต่รัฐบาลจึงมีความหมายที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือเป็นความหมายที่แฝงเร้นและมีอำนาจในการครอบงำคนในสังคม เช่นเดียวกับงานศึกษาของพลุนิต สารมาศ (2545) ได้อธิบายไว้ว่า การที่ใครสักคนจะกลายเป็นนักเล่นหวย พวกเขาจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของสังคมคนเล่นหวยด้วยกัน โดยที่แต่ละขั้นตอนของกระบวนการกลายเป็นนักเล่นหวย ก็จะมีภาวะเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องอันเป็นจุดเปลี่ยนผ่านในการพัฒนาจากขั้นตอนหนึ่งไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- พลุนิต สารมาศ. (2545). ชีวิตนักเสี่ยงโชคจากตัวเลข กรณีศึกษาคนเล่นหวยใต้ดิน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สามชาย ศรีสันต์. (2561). ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมวิพากษ์ บทวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาหลัง การพัฒนา. กรุงเทพฯ : สมมติ.

สายพิน ศุภุทอมงคล. (2555). สลากกินแบ่งรัฐบาล: ลุ้นเพื่อเรา พนันเพื่อชาติ. ใน 25 ปี พิพิธภัณฑ์
ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530-2555. (น.121-125). กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. (2562ก). จุดเริ่มต้นลอตเตอรี่. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก
<https://www.glo.or.th/about/history>

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. (2562ข). การนำส่งรายได้แผ่นดิน. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก
<https://www.glo.or.th/about/performance/revenue-export>

หยาดฝน ธีฎโชติกานต์. (2557). หวย : ความรู้และความหมายในมุมมองของผู้หญิง. กรุงเทพฯ : ศูนย์
ศึกษาปัญหาการพนัน.

อรพรรณ โปทอง. (2562). ผู้หญิงเล่นหวย : วาทกรรมความรวยกับพฤติกรรมการซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาล
กรณีศึกษาแม่บ้านในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี (รายงานการศึกษา
เฉพาะบุคคลปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

Edwards, L. M. (2009). Hope. In S. J. Lopez (Ed.). Encyclopedia of Positive Psychology (Vol.
1, pp.487-491). Hoboken, NJ: Wiley.

Snyder, C. R., Sympson, S. C., Michael, S. T., & Cheavens, J. (2001). Optimism and hope
constructs: Variants on a positive expectancy theme. In E. C. Chang (Ed.),
Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice (pp.101-
125). Washington DC: American Psychological Association.

บุคลากรกรม

ชัย, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
เดือน, สัมภาษณ์วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ต่วย, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ต่วย, สัมภาษณ์วันที่ 10 มกราคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
น้อย, สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
นิกร, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2564 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
แบงค์, สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ปาน้อง, สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ป้าม้าย, สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ป่าหนุย, สัมภาษณ์วันที่ 17 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ป่าแหวง, สัมภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

ยายละไม, สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ลุงชาย, สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
เล็ก, สัมภาษณ์วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
สุพร, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2565 ที่ตลาดศรีตรัง ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
ออก้า, สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2565 ที่ทุ่งรี ตำบลคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา